УДК 636.424

КАПРАЛЮК
Оксана Вікторівна,
канд. с.-г. наук,
зав. відділу науково-методичної
роботи та наукового реферування
ННСГБ НААН
(м. Київ)

МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ СВИНЕЙ

Показано методи створення великої білої породи свиней, шляхи її удосконалення і використання в племінному і промисловому свинарстві.

Показано методы создания большой белой породы свиней, пути ее усовершенствования и использования в племенном и промышленном свиноводстве.

Investigate methods of creating of the big white breed of pigs, improved's ways and using in pedigree stock-breeding and industrial.

Для підвищення ефективності свинарства необхідно використовувати резерви кращого генофонду порід свиней, ефективно використовувати їх в промислових стадах. В цьому відношенні важливе місце займають свині великої білої породи. За даними статистики 2010 р. в Україні велика біла порода становила 86,8%, українська степова біла — 2,95, миргородська — 1,52, українська степова ряба — 0,08, полтавська м'ясна — 1,62, українська м'ясна — 3,15, червона білопояса — 1,97, велика чорна — 0,39, ландрас — 1,13, дюрок — 0,23, уельс — 0,15% від усього поголів'я свиней [1, с. 10]. В основі системи розведення лежить селекція порід, диференційована на материнську і батьківську форми за напрямом продуктивності. Основною материнською породою є велика біла, питома вага якої складає до 70% від усіх племінних тварин, а 30% свинини в селянських, фермерських господарствах і свинарських товарних фермах отримують від розведення даної породи. У решти 70% свинини, яку отримують на промислових свинофермах, присутня кров великої білої породи (50% при двохпорідному і 25% при трьохпорідному

схрещуванні) [4]. Тому значення методів створення даної породи, селекційного її удосконалення є очевидним.

Велика біла порода свиней була виведена в Англії. Точних даних щодо створення цієї породи немає, але те, що вона виведена методом складного відтворного схрещування місцевих довговухих свиней з породами романської групи та китайськими, не викликає сумнівів. Внаслідок такого схрещування і спрямованої племінної роботи по відбору для розведення кращих тварин утворилися нові породи: велика, середня та дрібна біла. Свині великої білої породи вперше були представлені на виставці у Віндзорі англійським ткачем Йоангом Тулеєм у 1851 р. Експертами виставки ця група свиней була визнана новою породою і назвали її йоркширською за назвою місцевості виведення. І лише через 34 роки після визнання цієї групи свиней за самостійну породу в 1885 р. Національна асоціація свинозаводчиків виробила стандарт породи і заснувала її заводську книгу. В цьому ж році йоркширська порода перейменована у велику білу. Держплемкнига спочатку об'єднувала свиней усіх трьох порід: дрібної, середньої та великої білої. Надалі велика біла порода була відокремлена від перших двох [5, с. 5–13]. Одночасно з заснуванням племкниг розробили і перші стандарти, але тип свиней сильно варіював. Це було обумовлено великою кількістю заводів і величезним попитом на свиней для продажу за кордон. Високі ціни на кнурів-плідників призводили до того, що власники намагалися продати кращих, а собі залишали гірших кнурів. На початок XX століття змінився попит — більше цінувалася м'ясна та беконна свинина. Остаточно тип свиней великої білої породи склався у 1892 р., тобто через сім років після заснування племінної книги.

Ще в кінці XIX століття поміщики-заводчики завозили свиней великої білої породи у незначній кількості з Англії. Але це майже не позначалося на якісному поліпшенні загального поголів'я свиней.

Покращення російського свинарства відбувалося достатньо інтенсивно до Першої світової війни, кращим був завод М.М. Щепкіна. Свині цього заводу були міцної тілобудови і добре пристосовані до пасовищного утримання.

М.М. Щепкін, в племінному стаді якого нараховувалося 5–8 кнурів і 50–60 маток, бував в Англії, добре знав велику білу породу і намагався отримати міцних свиней, добре пристосованих до умов середнього поясу європейської частини Росії. Він досяг величезних успіхів, створивши стадо високопродуктивних, так званих «щепкінських» свиней, яке вплинуло на створення великого масиву покращених тварин в країні. Цьому заводу присуджували перші нагороди за групу виставлених тварин на 44, 46, 47 і 50-й ювілейних (1914 р.) виставках.

В період Першої світової і громадської війн були зруйновані племінні господарства, знищені стада, втрачено поголів'я. З 1916 по 1922 р. поголів'я свиней в країні зменшилося на 42%.

Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції відкрила шлях для розвитку тваринництва, в тому числі і свинарства. Була проведена велика організаційна робота по ліквідації розвалу в сільському господарстві, відновленню племінного тваринництва. В.І. Ленін в 1918 р. підписав «Декрет про племінне тваринництво», який поклав початок розвитку племінної справи, збільшенню кількості племінних тварин, якісному їх удосконаленню.

В 1921 р. створюється товариство з розвитку племінного тваринництва «Племкультура», реформоване в 1924 р. в державний трест «Держплемкультура», в підпорядкування якого були передані кращі господарсва. В той час в радгоспах Росії нараховувалося лише 16 кнурів і 84 матки великої білої породи з відомим походженням.

Для укріплення племінної бази в 1923, 1925, 1928 і 1931 рр. із Англії завозять 257 кнурів і 355 маток великої білої породи.

Племінні тварини даної породи, отримані в кращих радгоспах для організації і ремонту репродукторів, а також для масового поліпшення місцевих порід свиней, не поступалися тим тваринам, яких ввозили в нашу країну із Англії в 1923–1928 рр. Свині, завезені із Англії в 1928 р. у віці 1 р. 1 міс., мали в середньому довжину 139,9 см, а молодняк того ж віку в тресті «Держплемкультура» за той же рік мав довжину 141,9 см.

До початку 1928 р. чисельність поголів’я свиней зросла до 27,7 млн. голів. Потім вона із-за опору куркульських елементів в період колективізації знизилась приблизно до 10 млн. і стала знову збільшуватися за рахунок радгоспів і колгоспів. Цьому в значній мірі сприяло створення нової прогресивної форми загального тваринництва, яка виникла в 1930–1931 рр. на основі масової колективізації селянських господарств, у вигляді колгоспних товарних ферм, в тому числі і свинарських.

До початку 1932 р. в колгоспах було створено 20,8 тис. свиноферм з поголів’ям більше 2 млн. свиней, а в 1934 р. — 60 тис і 3,2 млн. відповідно.

Так звана «повна метизація» свиней відбувалася на основі рішень червневого пленуму ВКП(б) (1934), характеризувала новий період в розвитку свинарства. Цей процес масового схрещування місцевих маток з чистопородними кнурами великої білої в багатьох регіонах країни заклав основи майбутніх нових порід свиней [6].

В післявоєнні роки проводили прилиття крові великої білої породи, завезених із Англії. В 1947–1948 рр. було імпортовано більше 400 голів.

Перша контрольна станція по випробуванню і оцінці свиней з’явилася в 1929 р. в дослідно-виробничому господарстві «Марк» Московського зоотехнічного інституту, а пізніше такі станції були організовані в Дубровіцах, де роботою з оцінки свиней керував відомий свиновод М.І. Матієм, і в дослідному господарстві «Яковці» Полтавського інституту свинарства, де цю роботу очолював А.Ф. Бондаренко. В 1931 р виходить перша публікація П.Н. Кудрявцева про результати випробувань кнурів за якістю нащадків, проведеного в племінному заводі.

З кінця 50-х — початку 60-х років свинарство розвивається в м’ясному і беконному напрямках. Вітчизняна велика біла порода з цього часу удосконалювалася в сторону підвищення відгодівельної і м’ясної продуктивності шляхом чистопородної селекції і часткового використання свиней швецької, англійської і голландської селекції. Створюються контрольно-випробувальні станції, розширюється оцінка маток і кнурів за якістю нащадків,

розробляються методи оцінки свиней за власною продуктивністю. Проводиться вивчення закономірностей росту і розвитку, спадковості і мінливості ознак у свиней великої білої породи. На цій основі розробляються нові вимоги до оцінки, стандарт, інструкція бонітування свиней, удосконалюються методи селекції, визначаються шляхи підвищення відгодівельної і м'ясної продуктивності тварин, удосконалюються існуючі і створюються нові заводські типи, лінії і родини [3].

Цей період характеризується розширенням ареалу породи і роботи з нею, яка проводиться шляхом внутрішньопородної селекції на основі комплексної оцінки тварин за походженням, екстер'єром, показниками росту і розвитку, рівнем продуктивності маток і кнурів, якістю нащадків. Удосконалюються багаточисельні заводські лінії, які відносяться до генеалогічних ліній Драчунов, Дельфінов, Лафетов, Леопардов, Самоучок, Соперніков, Самсонов, Сватов, Секретов, Смарагдов, Снежков, Соперніков, Сталактітов, отриманих ще в кінці 20-х років [2].

Починаючи з 70-х років, проводять прилиття крові свиней великої білої і йоркширської порід, які завозять з Англії, Швеції, Голландії в 1970–1982 рр. З використанням крові імпортних свиней виводять лінії Кінга, Кінг-Девіда, Фельдмаршала та деяких інших.

Історія створення племінних стад свиней на території України розпочинається з кінця XIX століття в зв'язку з організацією в Києві, Харкові та інших містах сільськогосподарських виставок, а також зі створенням у 1896 р. племінної свиноферми при Майнівській сільськогосподарській школі, укомплектованої тваринами, завезеними із заводів М.М. Щепкіна та А.Ф. Будни. Поголів'я свиней великої білої породи на Україні значно зросло. Великий вплив на збільшення чисельності і поліпшення продуктивних якостей свиней мали Носівська і Полтавська сільськогосподарські дослідні станції, на яких у 1910–1912 рр. розпочали роботу відділи свинарства і в них тривалий час працювали такі відомі вчені, великі знавці свинарства, як професори А.П. Редькін та О.П. Бондаренко. При цих станціях були створені племінні

стада великої білої породи свиней. На їх основі виведені високопродуктивні лінії та родини, що мали значний вплив на розвиток племінного свинарства та якісне поліпшення поголів'я. На Носівській дослідній станції під керівництвом А.П. Редькіна виведено лінії кнурів Чинара, Зеніта, Єрмака і родини свиноматок — Мотрони, Гейші і Каїрі, а на Полтавській під методичним керівництвом О.П. Бондаренка створено лінії кнурів Бурана та Урюка і родину свиноматки Гарної.

У 1923–1929 рр. з цих станцій племінним молодняком великої білої породи комплектувались господарства Київської, Харківської, Дніпропетровської та інших сільськогосподарських дослідних станцій, радгоспи та племінні свинарські ферми колгоспів.

Важливу роль в удосконаленні, збільшенні кількості свиней великої білої породи і забезпеченні єдиного керівництва племінною роботою з нею відіграло створення в 1927 р. Державної племінної книги, перший том якої вийшов у 1934 р. До неї було записано 1065 голів, у тому числі 194 кнури та 871 свиноматка [3].

Для дальшого поширення та задоволення зростаючих потреб колгоспів у племінному молодняку свиней у 1930 р. було організовано 11 племінних свинарських радгоспів. Поряд з племсвинрадгоспами поглиблена селекційно-племінна робота з породою проводиться створеними у 1933 р. Полтавським і Старокостянтинівським держплемрозплідниками. Це дозволило вирощувати і реалізувати колгоспам і радгоспам достатню кількість високопродуктивних племінних тварин, що позитивно позначилося на загальному стані свинарства в республіці. Значна частка молодняку продавалася за межі України. Так, тільки в 1940 р. із 31,5 тис. племінних свиней великої білої породи, заготовленої «Живконторою», було продано за межі республіки 3,1 тис. голів. Все поголів'я за продуктивністю поділяється на три типи: беконний, м'ясо-сальний і сальний. Основним типом є м'ясо-сальний, або універсальний. Над удосконаленням цієї породи під методичним керівництвом науково-дослідних інститутів і дослідних

станцій працювало 351 племінне господарство різних областей Української РСР [5].

Висновки. Велика біла порода виведена в Англії методом складного відтворного схрещування місцевих довговухих свиней з породами романської групи та китайськими. Перший важливий крок по створенню нової породи в нашій країні було схрещування місцевих великих свиней, яких розводять на території нашої країни з давніх часів, з тваринами завезених порід. На наступному, найбільш важливому етапі створення породи, з початку 30-х років розробляють наукові основи селекції, принципи заводської роботи зі стадами, формують генетичну структуру породи, виводять нові високопродуктивні лінії кнурів і родин маток, удосконалюють прийоми і методи покращення відтворних якостей, які підвищують відгодівельну і м'ясну продуктивність тварин. В Україну свиней великої білої породи було завезено у 90-х роках 19 століття. На Носівській дослідній станції було виведено лінії кнурів Чинара, Зеніта, Єрмака і родини свиноматок — Мотрони, Гейші і Каїри, а на Полтавській дослідній станції створено лінії кнурів Бурана та Урюка і родину свиноматки Гарної.

Список використаної літератури

1. *Генофонд* свиней Украины и его использование / В. Герасимов, Д. Барановський, А Хохлов, Е. Пронь // Генофонд свиней Украины и его использование // Свиноводство. – 2009. – № 2. – С. 5–8.
2. *Гучь Ф.* Совершенствование и исользование свиней крупной белой породы / Ф. Гучь // Свиноводство. – 1980. – № 1. – С. 27–29.
3. *Кабанов В. Д.* Породы свиней / В. Д. Кабанов, А. С. Терентьєва. – М. : Агропромиздат, 1985. – 334 с.
4. *Лобан Н. А.* Крупная белая порода свиней : методы совершенствования и использования / Лобан Н. А. – Минск : ПЧУП «Бизнесофсет», 2004. – 109 с.
5. *Остапчук П. П.* Породи свиней та їх використання / Остапчук П. П. – К. : Урожай, 1980. – 188 с.
6. *Паламаренко І. К.* Про племінну роботу з великою білою породою свиней / І. К. Паламаренко // Тваринництво України. – 1965. – № 7. – С. 39.